

Justiits- ja digiminister Liisa-Ly Pakosta kõne kohtunike täiskogule

Head kohtunikud,

Mul on suur au teid tervitada kohtunike täiskogul Viljandis.

Kahjuks pean ma seoses Euroopa Liidu justiitsministrite kohtumisega olema Eestist eemal. Ka töö Euroopa Liidus on praeguses geopoliitilises olukorras meile äärmiselt oluline. Palun vabandust, et saan teiega olla vaid video vahendusel.

Õnneks on meil terve rida muid suhtluskanaleid olnud. Väga meeldiv oli näha nii palju osalejaid meie esimesel kohtureformi kaasamishommikul. Nendega me jätkame, et tõesti vabas ja konstruktiivses vormis arutada kõiki neid suuri muutusi, mis on töös ja mis veel ees seisavad.

Kui minu ettekanne peaks täna rääkima sellest, millised muudatused kohtusüsteemi ees ootavad, siis midagi täiesti uut mul teile öelda ei ole. Me tegeleme kohtureformiga, mille algatas kohtunikkond ise juba alates 2023. aastast. Kuid nagu oleme näinud, siis suur osa teemadest, millega me tegeleme, on olnud Justiitsministeeriumi laual juba alates põhiseaduse vastuvõtmisest.

Kohtureform koosneb neljast sambast:

Esimene samm on kohtute halduse muutmine selliselt, et ka esimese ja teise astme kohtud oleksid iseseisvad põhiseaduslikud institutsioonid. Lihtsustatult öeldes tähendab see, et Justiitsministeeriumist liigub kogu kohtute haldus üle kohtutele endile. Ministeerium muutub väiksemaks ja kohtusüsteem veidi suuremaks. See peaks parandama senist väga killustunud kohtujuhtimise süsteemi. Tõepoolest, kui vaadata neid tabeleid, mis on eelnõu seletuskirjas, siis praegune kohtute juhtimine on üli keeruline, vastutus on hajunud ning ehk olete ka omal nahal tundnud, kui keeruline võib olla kasvõi hästi töötava mikrofoni lauale saamine. See eelnõu on juba Riigikogus menetluses ning ma usun, et see ajalooline otsus, et kõik Eesti kolm kohtuastet on iseseisvad põhiseaduslikud institutsioonid, saab üsna peatselt tehtud.

Teine samm on seotud kohtumenetluste kiirendamise ja tõhustamisega ning kaasaegsete tehnoloogiliste vahendite parema kasutamisega. Me räägime kohtu menetluste ökonoomsemaks ja tõhusamaks muutmisest. Kriminaalasjade puhul on eelnõu juba Riigikogus menetluses, tsiviil- ja halduskohtu menetlust puudutavad eelnõud on sinna teel. Lisaks on meil terve rida võimalusi tehnoloogia abil, mida me pole veel ära kasutanud. Ka need muudatused peaksid leidma tee eelnõudesse, et kõik oleks õigusselge ja õiguskindel.

Kolmas samm puudutab kohtute töö muutust, samuti kiirema menetluse huvides. Me räägime kohtuasjade üle-Eesti jagamisest, kohtunike suuremast

spetsialiseerumisest ning võimalusest vältida olukordi, kus rahvakohtunikud menetlust aeglustavad.

Neljas samm käsitleb neid küsimusi, mis võiks üldse kohtumenetlusest välja viia. Näiteks: kas on mõistlik, et Eesti kohus peab otsustama, kas abielupaar saab lahutada, juhul kui üks abikaasa soovib lahutust, aga teine mitte. Kohus ei ole kunagi keeldunud lahutust andmast, selleks pole ka õiguslikku alust. Kas selline asi peaks üldse kohtu laual olema? Neid näiteid on veel, ja need on tulnud kohtunikelt endilt.

Kõige rohkem avalikku tähelepanu on saanud mõte kohtuastmete sisesest suuremast koostööst ja võimalikust ühendamisest. Väljatöötamiskavatsus kahe lahendusvariandiga on avalikkusele kättesaadav ning ma ootan ka teiepoolset aktiivset mõtlemist. Kordan, et ka need ettepanekud on tulnud kohtunikelt endilt.

Olen kohtunud kohtunikega, kes seda toetavad, kes soovivad rohkem selgitusi, ja ka nendega, kes on juba eitaval seisukohal. Toon näite kaasamishommikult: üks kohtunik küsis, kas Tallinna tsiviilasjade kohtunik peaks sõitma Võrru ehitusvigade vaatlusprotokolli tegema. Ma vastasin, et see ongi väga hea küsimus. Kui meil on Eestis mõned kohtunikud, kes on spetsialiseerunud ehitusvigadele, siis on mõistlik, et just nemad neid asju menetlevad, isegi kui nad peavad vahel sõitma. See on tõhusam, odavam, õiguskindlam ja kiirem kui pikk menetlus läbi mitme kohtuastme.

Statistika näitab, et kohtumenetlused on pikenenud kõigis kohtuastmetes. Ministrina olen ma vahemees Riigikogu ja ministeeriumi vahel. Minu ülesanne on peegeldada Eesti rahva ootusi kiiremale ja õiguskindlamale menetlusele, aga ka seista kohtunike eest. Teie töö on Eesti riigi üks alusmüüridest.

Kohtute haldamise nõukojas otsustati, et Justiits- ja Digiministeerium teeb väljatöötamiskavatsuse põhjal täiendavad analüüsid. Kõigepealt kogume tagasisidet ja seejärel teeme analüüsid. Osa on juba töös. Me usume, et leiame parimad lahendused selles keerulises ajas.

Soovin teile jõudu töös ja head vastu pidamist. Erakordselt suured muudatused kohtusüsteemis on toimumas. Me tuleme sellest hästi läbi, kui teeme seda koos, leiame parimad võimalused ja lahendused.

Koos tegemine on eriti oluline, sest me valmistume ka võimalikeks tõsisteks kriisideks. Ka äärmuslikes kriisides on kohtute ülesanne teenida Eesti rahvast. Selleks on vaja luua vajalik paindlikkus ja töökorraldus.

Muudatused on töös ja ettevalmistamisel. Me ei ole midagi ministeeriumis ise välja mõelnud – kõik ettepanekud on tulnud kohtunikelt endilt. Ma väärtustan seda kõrgelt. On loomulik, et kõiges ei olda ühel meelel, ega jõuta ka üksmeelele. Nii on alati suurte reformidega.

Meie peamine eesmärk on tagada õiglus ja õigus Eesti Vabariigis. Tagada kohtusse pöördujatele nende inimväärikus ja see tunne, et Eesti on õigusriik, kus nad tahavad elada ja mille eest nad tahavad seista.

See on meie kõigi ühine ülesanne.

Suur tänu teile ja jõudu tööle!